

 [10.22034/MCAL.2025.22437.2448](https://doi.org/10.22034/MCAL.2025.22437.2448)

Examining the pretense and exaggerated state of reality in the works of Ezzeddin Jalavji Based on the Theory of Jean Baudrillard

Hosein Elyasi Mofrad, Assistant Professor of Arabic Language and Literature, University of Lorestan, Lorestan, Iran

Hamid Motavallizadeh Naeini*, Assistant Professor of Arabic Language and Literature, University of Farhangian, Teran, Iran

Received: 02-12-2024

Accepted: 26-04-2025

Introduction

Jean Baudrillard, a prominent French philosopher and cultural theorist, is widely known for his critical analyses of contemporary society and his influential concepts such as simulation, hyperreality, and simulacra. Baudrillard's theories challenge traditional notions of reality, suggesting that in the age of media saturation and consumerism, reality has become indistinguishable from its representations. His work examines how signs and symbols have overtaken reality itself, creating a world where the boundary between the real and the imagined is blurred. This study aims to apply Baudrillard's theoretical framework to the novel "The Dreams of the Great Ghoul and the Kingdom of Crows" by Ezzeddin Jalalvaji, examining how the themes of power, media influence, and hyperreality are portrayed in the narrative. This examination is crucial in understanding the broader implications of Baudrillard's theories in contemporary literature and political thought.

Methodology

This research adopts a qualitative approach, employing textual analysis to examine the novel through the lens of Baudrillard's theories. The primary texts for analysis include Baudrillard's seminal works on simulation and hyperreality, alongside Jalalvaji's novel. The study focuses on identifying instances of simulacra, the interplay between reality and representation, and the use of symbolism within the narrative.

Data were collected through close reading and thematic analysis to ensure a comprehensive understanding of the text in relation to Baudrillardian concepts. This method allows for an in-depth exploration of the text, uncovering layers of meaning and drawing connections between theoretical ideas and literary elements.

E-ISSN: [2588-6762/](https://doi.org/10.22034/MCAL.2025.22437.2448) ©2025. Published by Yazd University This is an open access article under the CC BY 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

*Corresponding Author Email: h.motavallizadeh@cfu.ac.ir

Results

The analysis reveals that the novel deeply incorporates Baudrillardian themes, depicting a society engulfed in hyperreality. Key findings include:

Power Dynamics:The central theme of the novel revolves around the struggle for power, depicted through the creation of simulacra. The protagonist's rise to power is facilitated by manipulating symbols and enacting laws that generate a false sense of reality among the populace. This manipulation highlights the fragile nature of power and its dependence on the control of perception.

Media Influence:The novel portrays the media as a crucial tool for perpetuating hyperreality. Through propaganda and controlled information, the characters shape public perception and maintain dominance. The omnipresence of media echoes Baudrillard's view of its role in blurring the lines between reality and fiction.

Symbolism of the Crow:The recurring symbol of the crow represents the manipulation of religious and cultural symbols to gain control. The worship of the crow becomes a simulacrum that distracts the masses from the true nature of their reality. This symbolism critiques how power structures co-opt cultural symbols for political gain.

Temporary Nature of Hyperreality:The novel also highlights the transient nature of hyperreality. Despite the characters' efforts to sustain control through simulacra, the masses eventually recognize the manipulation and revolt. This uprising reflects Baudrillard's idea that hyperreality is inherently unstable and can be disrupted by a return to a more grounded sense of reality.

Discussion

The findings underscore Baudrillard's assertion that in contemporary society, the line between reality and representation is blurred. The novel critiques modern political systems in which power is maintained through the creation of hyperreal environments. The use of simulacra highlights how leaders exploit symbols and media to construct controlled, artificial realities — fragile constructs that risk exposure and collapse. Moreover, the novel's portrayal of media's role in sustaining hyperreality aligns with Baudrillard's critique of mass communication. The media's ability to shape public perception and create consensus is depicted as a double-edged sword — capable of both stabilizing and destabilizing regimes. This duality reflects the complex relationship between media, power, and reality.

Conclusion

Jalalvaji's novel, through its exploration of power, media, and symbolism, aligns closely with Baudrillardian theory. The study concludes that the depiction of hyperreality in the narrative serves as a powerful commentary on the political and social dynamics of contemporary society. Examining

the novel through Baudrillard's lens deepens our understanding of the mechanisms through which reality is constructed and manipulated. Ultimately, the novel offers a cautionary reflection on the fragility of hyperreal constructs and the potential for societal upheaval when these constructs are exposed.

Keywords:

Ezzeddin Jalalvaji, Ahlam Al-Ghul Al-Kabeer, Mamleke Al-Ghraab, Jean Baudrillard, hyperreality, simulacra,

References

- Agamben, Giorgio (2008), Kingdom and glory about the theological genealogy of economy and government, translator: Yahya Saneti Mesboghi, Tehran: Nimage Publishing. [In Persian].
- Al-Jalawji, Ezzeddin (2022), Ahlam al-Ghul al-Kabir, vol. 1, Algeria, Manisharat al-Muntahi. [In Arabic].
- _____ (2022), Kingdom of Al-Ghraab, Vol. 1, Algeria: Manisharat al-Muntahi. [In Arabic].
- Baudrillard, Jean (2022), pretense and pretense, translator: Pirouz-Ezadi, Tehran: third publication. [In Persian].
- _____ (2023), in the shadow of the silent majority, translator: Yazdanjo, Tehran: Nahr-e-Karzan. [In Persian].
- Bourdieu, Pir (2019), Theory of Action: Practical Reasons and Rational Choice, Translator: Morteza Mardiha, Tehran: Naqsh and Negar Publishing House. [In Persian].
- Habermas, Jurgen (2019), Theory of Communicative Action, translator: Poladi, Tehran: Iran Newspaper Publishing Institute. [In Persian].
- Lin, Richard J. (2018), Jean Baudrillard, translator: Mehrdad Parsa, Tehran: Rokhdad Nou Publications. [In Persian].
- Mansourian, Soheila (2017), "Imitation: history and concept, a look at the requirements of impersonation for society and contemporary art", Kimiai Honar, first year, vol. 2, pp. 110-120. [In Persian].
- Rasouli, Mohammad Reza, Nemat Elahi, Poya (2022). Discourse theory from structuralism to post-structuralism, first edition, Tehran: Logos Publishing. [In Persian].
- Rey shahri, Hossein, Nazeri, Afsana, Shayganfar, Nader (2017), "Representation of cultural simulation influenced by the media in contemporary visual arts based on Jean Baudrillard's theory", Journal of Fine-Visual Arts, Volume 24, Vol. 4, pp. 14-5. [In Persian].
- Sabbagh, Samad, Rad, Firouz, Rahnamayan, Mitra (2012), "An analytical study of civic ethics in modern society with an emphasis on the opinions and thoughts of critical and postmodern sociologists", Sociological Studies, second year, vol. 6, pp. 45-64. [In Persian].
- Seidman, Steven (2008), Conflict of votes in sociology, translator: Hadi Jalili, second edition, Tehran: Ney Publishing. [In Persian].
- Zamiran, Mohammad (2012), Foucault and Knowledge and Power, Tehran: Hermes Publishing House, first edition. [In Persian].

doi: [10.22034/MCAL.2025.22437.2448](https://doi.org/10.22034/MCAL.2025.22437.2448)

بررسی وانموده‌ها و وضعیت فراحد واقعیت در آثار عزالدین جلاوجی بر اساس

نظریه ژان بودریار؛ مطالعه موردی: احلام الغول الكبير و مملكة الغراب

حسین الیاسی مفرد، استادیار گروه زبان و ادبیات عربی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه لرستان، ایران

حمید متولی زاده نائینی^{*}، استادیار گروه آموزش زبان و ادبیات عربی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۱۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۰۶

چکیده

بودریار، فیلسوف فرانسوی و منتقد پست‌مدرنیسم، مفاهیمی همچون ابژه و سوژه، نشانه‌ها، وانمودگی و فراواقعیت را معرفی کرده است. به نظر وی، واقعیت جامعه امروز تحت فشار گرایش مادی‌گرایی، عدم آگاهی، منافع قدرت و آگاهی‌های کاذب، مصرف‌گرایی و تأثیر رسانه‌ها، ماهیت واقعی خود را از دست داده و وضعیت فراحد واقعیت شکل گرفته که در این وضعیت افراد قادر به تشخیص واقعیت از غیر واقعیت نیستند. پژوهش حاضر بر اساس نظریه وانموده و فراحد واقعیت بودریار و با تکیه بر روش توصیفی - تحلیلی به بررسی رمان «أحلام الغول الكبير و مملكة الغراب» اثر عزالدین جلاوجی می‌پردازد و هدف از این جستار، تحلیل سه ضلع قدرت و جامعه و توده در دو رمان مذکور و همچنین درک بازنمود وضعیت فراحد واقعیت در آثار این نویسنده و شناخت راه کارهایی است که نویسنده برای از بین بردن وضعیت فراحد واقعیت و بازگردن چهره واقعی قدرت و جامعه ارائه می‌دهد. نتایج نشان می‌دهد که در دو اثر داستانی جلاوجی موضوع قدرت و تلاش برای به دست آوردن آن، شاخصه اساسی واقعیت سیاسی جوامع کنونی است که منجر به ایجاد وضعیت فراحد واقعیت از سوی سرمداران و سیاستمداران شده است. وضعیت فراحد واقعیت مدلول سیاست ورزی‌ها و اقداماتی است که به دنبال کنترل توده‌ها و تغییر در عادت واره‌های آنان است. تقدیس کلاغ پرستی از سوی تاعس راهبردی است که با تأکید بر آن خود را موافق و حامی عادت واره ذهنی مردم معرفی می‌کند و از این رو به دنبال رسیدن به قدرت است. در ادامه وضع قوانین جدید و تکیه بر قدرت تبلیغات، به عتوان یک منش سیاسی از سوی قدرت در پیش گرفته می‌شود و هدف از آن بازسازی واقعیت به شکلی متناسب و هم‌سو با خواست قدرت است. این اقدامات در نهایت واقعیت زیستی مردم را دچار بحران، رکود و خفقان کرده است. از نظر بودریار وضعیت فراحد واقعیت بقای زیادی نداشته، با انقلاب توده‌ها روبه‌رو می‌شود و وانموده‌ها از بین می‌روند. در دو داستان مذکور وضعیت فراحد به وجود آمده از سوی فرمانروا موقتی بوده و با خشونت توده‌ها مواجه می‌شود و در ادامه با تلاش برای بازنمایی واقعیت، خیزش مردم به انقلاب و سرنگونی حکومت می‌انجامد.

کلیدواژه‌ها: ژان بودریار، وانموده، فراحد واقعیت، عزالدین جلاوجی، أحلام الغول الكبير، مملكة الغراب.

مقدمه

بودریار از برجسته‌ترین منتقدین پست مدرن به شمار می‌شود. از نگاه وی جهان پست مدرن محصول تغییر و دگرگونی در نظام‌های فرهنگی، اجتماعی و ارزشی جوامع و حتی تغییر در بینش‌ها و نگرش‌ها و آگاهی‌ها است. توده‌ها در جهان پست مدرن دارای کنش هستند اما اینکه منبع این کنش‌ها کجا است و چه چیزی موجب ناکامی مدرنیته شده، سؤالی است که بودریار را به مقابله با مدرنیته و دنیای پسا مدرن فرا خوانده است. برخلاف هابرماس که با «طرح الگوی کنش ارتباطی، به دنبال سامان دادن به دنیای پست مدرن است و به جای عقلانیت ابزاری، عقلانیت ارتباطی و خرد جمعی را پیشنهاد می‌کند» (هابرماس، ۱۳۹۹: ۲۴) اما بودریار نه به دنبال سامان دادن به آن بلکه به دنبال به چالش کشیدن دنیای پسامدرن است. از نگاه وی در دنیای پسامدرن واقعیت‌ها رنگ باخته و با گسترش مجازها، الگوها و وانموده‌ها معانی از بین رفته است و در نتیجه وجود روح سرمایه داری و منفعت طلبی و تلاش برای تولید قدرت، وانموده‌ها و مجازها بر امر واقعی غلبه پیدا کرده و وضعیتی فراحد واقعی حاکم شده که مدلول شبیه سازی‌های غیر واقعی و تسلط مجازها بر امر واقعی و انتشار الگوها است. در جهان کنونی واقعیت‌ها رنگ باخته و واقعیتی مجازی به وجود آمده است. در این جهان غیر واقعی ارتباط دال و مدلول از هم گسسته شده و در نتیجه تکثیر تصاویر و نمادها و نشانه و گسترش وانموده‌ها و قدرت رسانه‌ها، دنیای ما به دنیایی غیر واقعی و واقعیتی ساختگی تبدیل کرده و اصل واقعیت پشت پرده‌ای از تصاویر و نمادهای ساختگی و وانموده‌ها پنهان شده است (بودریار، ت: عبدالله، ۲۰۰۸ م: ۱۸) و وضعیت فراحدی شکل گرفته که تمیز و تشخیص واقعیت از غیر واقعیت به راحتی ممکن نیست. بودریار وضعیت فراحد واقعیت جوامع کنونی را مدلول وانموده‌ها و تغییر در عادت واره‌های ذهنی و گسترش تصاویر می‌داند. عزالدین جلاوجی یکی از رمان‌نویسان الجزایری است که در آثار خود مشکلات و چالش‌های جوامع پست مدرن را با زبانی نمادین و نگاهی واقع‌گرا به تصویر کشیده که با مفهوم فراواقعیت بودریار همخوانی و تناسب دارد. پژوهش حاضر بر اساس رویکرد بودریار و با تکیه بر مفاهیمی که وی در زمینه نقد فراحد واقعیت مطرح کرده، به بررسی دو رمان مملکة الغراب و أحلام الغول الکبیر از عزالدین جلاوجی می‌پردازد.

هدف پژوهش حاضر، رسیدن به شناخت و درک درستی از ماهیت جوامع امروزی در دو رمان مذکور است و با توجه به این که تاکنون پژوهشی در این راستا انجام نگرفته و درون‌مایه داستان‌های نویسنده ارتباط عمیقی با دیدگاه‌های بودریار دارد، نگارش این پژوهش ضرورت دارد.

پژوهش حاضر که در چارچوب نقد اجتماعی نگاشته شده است، با بررسی دو رمان جلاوجی، به دنبال یافتن پاسخی برای پرسش‌هایی از این قبیل است: نویسنده در این دو رمان چه عوامل و اسبابی را موجب وضعیت منحط کنونی جوامع می‌داند؟ ساختارهای قدرت و مکانیزم‌های تولید آن چگونه وضعیت فراحد واقعیت را در جامعه به وجود آورده است؟ و راهکار رهایی و زدودن وضعیت فراحد واقعیت بر اساس دیدگاه‌های جلاوجی در این دو رمان کدام است؟

پیشینه پژوهش

رمان‌های جلاوجی از زوایای مختلفی مورد بررسی قرار گرفته که به چند نمونه از آن اشاره می‌شود و سپس وجوه تمایز این پژوهش‌ها با پژوهش حاضر ذکر می‌شود.

مقاله: مهدی حامد و فاطمه رضوی، «نظام نشانه‌ای حاد واقعیت در اندیشه بودریار و تطبیق آثار پیتروالی با آن»، ۱۳۹۴، این مقاله به نقد اقتصاد سیاسی دنیای مدرن بر اساس دیدگاه‌های بودریار می‌پردازد و نشان می‌دهد که چگونه پیتروالی در آثار خود مدل‌های حاد واقعی را به تصویر کشیده و بازپیکربندی جامعه را ترسیم کرده است. کتاب: عزالدین جلاوجی، ۲۰۱۸، «حوبة و رحلة البحث عن المهدي المنتظر»، این کتاب به بررسی بافت تاریخی و شخصیت‌های تاریخی در روایت‌های جلاوجی می‌پردازد و به تحلیل نمادهای تاریخی موجود در داستان می‌پردازد.

مقاله: ریمه کعبش، «استحضار التاريخ في عنوان رواية: حوبة و رحلة البحث عن المهدي المنتظر للروائي الجزائري عزالدین جلاوجی (بحث في السياق المرجعي)»، مجلة الآداب، شماره ۲۰۱۸، این مقاله به بررسی بافت محور و بازخوانی تاریخی شخصیت‌ها و نمادهای تاریخی در آثار عزالدین جلاوجی می‌پردازد.

پایان نامه: عائشة بوربیع، «البعء الرمزي في مسردية عزالدین جلاوجي «حائط المبكي أنموذجا»، ۲۰۱۹، این پایان نامه به بررسی رمزگان ها و نمادهای به کاررفته در رمان جلاوجی پرداخته و بیان می دارد که رمزگان های تاریخی و اسطوره ای از پرکاربردترین انواع رمز در این داستان هستند.

مقاله: حسین ری شهری، افسانه ناظری و نادر شایگان فر، «بازنمود شبیه سازی فرهنگی متأثر از رسانه ها در هنرهای تجسمی بر اساس نظریه بودریار (مطالعه موردی آثار کاترینا فریچ)»، ۲۰۱۹، این مقاله به بررسی شبیه سازی فرهنگی در آثار کاترینا فریچ پرداخته و به این جمع بندی رسیده که او با استفاده از تکرار و تکثیر، شبیه سازی و مصرف گرایی را در آثار خود ارائه داده است.

پایان نامه: عبدالعالی مؤمنی و یسین الصدیقی، «تداولية أفعال الكلام في مسردية مملكة الغراب لعزالدین جلاوجي»، ۲۰۲۰، این پایان نامه به بررسی افعال به کار رفته در رمان مملكة الغراب براساس چارچوب جان سرل پرداخته و نتایج قابل توجهی به دست آورده اند.

با وجود این پژوهش ها و پژوهش های دیگری که اشاره ای به آنها نشد، اما تاکنون آثار جلاوجی بر اساس نظریه حاد واقعیت بودریار بررسی نشده و پژوهشی در این راستا نوشته نشده است.

فراحد واقعیت و چهره واقعی جهان مدرن

جامعه تحت تأثیر خواسته های انسان و به عبارتی عادت واره ها به جامعه ای نمادین مبدل شده که چهره واقعی خود را از دست داده است. از نظر بوردیو تمایلات و عادت واره ها یکی از مهمترین عوامل تغییردهنده واقعیت جامعه و در عین حال از جمله اصول تکثیرگر رفتارهای متمایز کننده می باشد و عادت واره ها که موجب خلق دو قطبی و خلق کنش از سوی یک گروه و کنش پذیری گروه دیگر می شود (بوردیو، ۱۳۹۹: ۳۷) به خودی خود نظام اجتماعی را خلق می کنند که مبتنی بر نابرابری و تمایز پذیری و شکل گیری یک وضعیت به خصوص اجتماعی می شود. بودریار ادعا می کند که جهان واقعی ما دستخوش تغییر شده است و در جامعه وضعیت فراحد واقعیت شکل گرفته که منشأ تسلط عادت واره ها، تمایلات و جایگزینی شدن نمادها و نشانه ها به جای حقیقت و واقعیت و معنا است. فراحد واقعیت، تمثیلی از اصل واقعیت است و وهم و تخیل با نابرابری و برتری جای اصل واقعیت را می گیرد و واقعیتی مجازی به وجود می آید. در این شرایط اصل واقعیت با واقعیت مجازی چنان در هم آمیخته می شود که

تشخیص بین این دو ناممکن شده و از مهمترین شاخصه‌های آن بازخوانی و بازتولید اصل واقعیت است (ابراهیم احمد باکدم، ۲۰۱۷م: ۲۷۹) که با تمرکز بر وانموده‌ها یا کنش اغواء انجام می‌گیرد و در نتیجه اعمال این رفتار و منش عادت واره‌ها دستخوش تغییر می‌شود. در شرایط شکل‌گیری فراحاد واقعیت در نتیجه سیطره وانموده‌ها و یا تلاش برای تغییر ذهنیت‌ها و عادت واره‌ها جهان واقعی به جهانی مجازی تبدیل می‌شود و در نتیجه واقعیت مجازی شکل گرفته که واقعی‌تر از حقیقت پدیدار می‌شود و در نتیجه وانموده‌ها فضایی شکل می‌گیرد که بودریار آن را ترور واقعیت می‌نامد (محمد ابراهیم، ۲۰۲۰م: ۱۹۰-۱۹۱) بودریار به جای واژه عادت‌واره، وانموده‌ها را مطرح می‌کند و وانموده را هر چیزی می‌داند که حقیقت را پنهان می‌کند و ماهیت اجتماعی جدیدی خلق می‌کند. در روزگار ما حقیقت پنهان شده است و عادت‌واره‌ها واقعیت را به فراواقعیتی حاد تبدیل کرده‌اند که تحت شرایط شناخت اکتسابی که گاهی مدلول عادت‌واره‌ها و سلیقه‌هاست، به ماهیت دیگری تبدیل شده است. بودریار دنیای کنونی را دنیایی بر مبنای فراواقعیت‌ها می‌داند و عقیده دارد که در دنیای کنونی الگوهایی رسم شده که کاملاً با واقعیت مطلوب در تضاد است و در حقیقت، دنیای پست‌مدرن شبیه‌ساز واقعیتی است که کاملاً تغییر کرده و شبیه‌سازی شده است. «جهان واقعی در وضعیت فراحاد واقعیت در تمامی ابعاد آن، از جمله الگوهای برنامه‌ریزی شهری، رابطه جنسی، مردانگی و زنانگی و هویت فردی و در کل تمامی ساختارهای اجتماعی، توسط وانموده‌ها و الگوهای غیرواقعی بازنمایی می‌شوند.» (سیدمن، ۱۳۸۸: ۲۳۱). یکی از مهمترین دلایل خلق وانموده‌ها تولید قدرت در درون یک جامعه است و با تکیه بر وانموده‌ها، همیشه یک طرف به دنبال کنترل طرف دیگر است و در صورت مقاومت و پایداری محاکمه و قتل ابژه است که در این شرایط میل مفرط به حذف معنا و حقیقت در جامعه موج می‌زند و واقعیت گم می‌شود و همه چیز تحت کنترل عادت‌واره‌ها قرار می‌گیرد. در شرایط حاد واقعیت صاحبان قدرت خالق کنش هستند و توده‌ها به عنوان کنش‌پذیر مطیع و فرمانبردار می‌شود و جامعه در مسیر تحقق سلیقه‌ها و خواسته و به زعم بودریار عادت‌واره‌ها در حرکت است. وانموده‌ها به عنوان عنصر سازنده بر جامعه تسلط پیدا می‌کنند و جامعه را دستخوش تغییر می‌کند و حاکمیت جنین وضعیت فراحادی موجب قدرت یک سری از قدرت‌طلبان و زندگی و شرایط بحرانی توده‌های مردم می‌شود که بودریار از آن شرایط به عنوان فاجعه یاد می‌کند که از طریق دیدگاه‌های خطی و انباشت مولدهای قدرت و تبلیغ رسانه‌ها و آگاهی‌های کاذب بر ما تحمیل می‌شود و جامعه را به پایان و نابودی می‌کشاند که بودریار با اصطلاح پیچش به سوی انتها از آن تعبیر می‌کند که

همیشه با افق رویداد^۱ همراه است (بودریار، ۱۴۰۲: ۱۲۱) یعنی حرکت به افق عبورناپذیر معنا که در ماورای آن، چیزی رخ نمی‌دهد که برای توده‌ها دارای معنا باشد. اما از نظر بودریار ثبات و پایداری چنین وضعیتی همیشگی نیست و در ورای این آشفتگی ممکن است که شرایطی از خنثی‌سازی و انفجار درونی معنا شکل بگیرد و در واقع افق اجتماعی مطلوب موجب حرکت توده‌ها می‌شود که به دنبال احیای امر اجتماعی و احیای معنا در جامعه است و در نتیجه یک چالش دو سویه در جامعه شکل می‌گیرد که یک سو توده‌ها و سوی دیگر قدرت طلبانی هستند که با کمک رسانه‌ها و آگاهی‌های کاذب به دنبال حفظ سلطنت و قدرت و خنثی‌سازی تلاش‌ها برای احیای معنا از سوی توده‌ها در درون جامعه است.

خلاصه‌ای از دو داستان

تاعس و ناعس دو شخصیت اصلی داستان مملکه الغراب هستند. تاعس مردی زحمت‌کش و اهل کار ناعس تبلی است که فقط در حال رؤیایپردازی است. این دو برای تحقق رؤیاهای ناعس عازم سفر می‌شوند تا پادشاهی رؤیاهای ناعس محقق شود. آنها سفر خود را آغاز می‌کنند و وقتی به شهر می‌رسند، از سر و صدا و هیاهوی که در شهر پیچیده بود، هراسان می‌شوند. تاعس از شنیدن این صدای عجیب در سطح شهر بسیار نگران می‌شود؛ اما ناعس به مجسمه‌ای که در میدان شهر بود و کلاغی که بر بالای آن نشسته بود، خیره شده و به هیچ چیزی غیر از این کلاغ توجهی نمی‌کند. از یکی از مردم شهر علت هیاهوی داخل شهر را می‌پرسد. مردم به آن دو نزدیک می‌شوند و به آن دو می‌گویند: فتنه‌ای در شهر برپا است و خود را نجات دهید و از این شهر همراه ما فرار کنید. در این حال ناعس نه حرف دوست خود را گوش می‌دهد و نه حرف مردم را می‌پذیرد. یکی از بزرگان شهر به آنها می‌گوید: پادشاه ما مرده است و هم اکنون شهر درگیر فتنه است و شما برای ما چاره‌ای بیندیشید. تاعس و ناعس به داوری میان آنها می‌نشینند. مردم برای آنها از شیوه موروثی خود در انتخاب پادشاه می‌گویند و میراث خود در انتخاب فرمانروا را بازگو می‌کنند: وقتی پادشاه می‌میرد، مردم در میدان شهر جمع می‌شوند تا پادشاه جدید را انتخاب کنند و کلاغ مقدس را می‌آورند و در میدان شهر رها می‌کنند و بر روی دوش هرکس بنشیند، پادشاه خواهد شد. در ادامه، پیر شهر کلاغ را در میان حیرت همگان به آسمان پرواز می‌دهد و کلاغ بعد از مدتی پرواز در آسمان بر روی شانه‌های ناعس می‌نشیند و ناعس پادشاه شهر می‌شود. پادشاه جدید قوانین جدیدی را وضع

می‌کند که بر اساس آن، کودکان و آینده‌سازان مملکت تنها باید مدح کردن و ستایش پادشاه را یاد بگیرند و از هر چیزی، از جمله نقد و سؤال که ذهن آن‌ها را فاسد می‌کند، باید دوری کنند. پادشاه دستور می‌دهد تا مردم در طول روز فقط در ساعات اولیه صبح مشغول به کار شوند؛ زیرا به اعتقاد وی کار زیادی موجب خستگی تن و روح انسان می‌شود. مردم دستورات جدید پادشاه را با جان و دل پذیرفته و وی را پادشاهی عادل می‌دانند که به فکر مصلحت مردم است. در مقابل، تاعس به دنبال مبارزه با سنت‌های غلط فرهنگی و از جمله کلاغ‌پرستی است و تلاش می‌کند مردم را به دانش و آگاهی تشویق کند، اما مردم او را دشمن کلاغ مقدس می‌دانند و از پادشاه درخواست می‌کنند تا او را مجازات کند. ناعس نیز در نهایت دستور قتل دوست قدیمی خود را صادر می‌کند و در نهایت به دار آویخته می‌شود.

داستان رؤیاهای غول بزرگ روایت پادشاهی است که خود را برتر از فرعون، ذوالقرنین، حمورابی و اسکندر مقدونی و تماماً پادشاهان و فرمانروایان قبل از خود می‌داند. کاهن، پلیس و مفتی و دیگر شخصیت‌های داستان در خدمت پادشاه خودکامه هستند. در این داستان به دستور پادشاه، کاهن در مدرسه مشغول به تدریس می‌شود. وظیفه او آموختن مدح و ستایش پادشاه به بچه‌ها و آموختن آیین احترام و تقدیس پادشاه است. وی به آنها می‌آموزد که خروج از اطاعت پادشاه، خروج از دین است و کسی که از پادشاه اطاعت نکند، مرتد مطلق است. در نتیجه، چنین حکومت استبدادی شهر غرق در ماتم و عزا شده است. پیرمرد قاصدی که به شهر وارد شده، از دیدن این پژمردگی و مصیبت و غمی که بر این شهر حاکم است، اظهار تعجب و شگفتی می‌کند و از اینکه این شهر که دیرزمانی قبله آمل و مشهور به عشق و عدالت و هنر و شعر و ادبیات و دانش و فلسفه بود، اینک اینچنین پژمرده شده، درونش آکده از حزن و اندوه می‌شود. در ادامه دو جوان با قاصد پیر دیدار می‌کنند. یکی با نای شکسته و دیگری با عودی سیم بریده و دیگری شاعری غمگین و به پیرمرد می‌گوید: دیگر شعر نمی‌سراید و در خانه نشسته است. دختر و پسر جوانی برای ازدواج به این شهر می‌آیند که با دیدن این صحنه‌ها در ازدواج شک می‌کنند و می‌گویند در این خرابه و با وجود این همه بدبختی، ازدواج ما نه تنها خوشبختی آور نیست، بلکه موجب بدبختی و مصیبت است. در ادامه مردم از این وضعیت استبداد زده و ظلم و جور به ستوه آمده و به رهبری پیر دانا علیه فرمانروا شروع به انقلاب می‌کنند و اعتراضات خیابانی به رهبری یک پیر بالا می‌گیرد. شعار مرگ بر طاغوت مرگ بر طاغوت به همه جا می‌پیچد، و در نهایت وارد کاخ پادشاهی می‌شوند و تمام درباریان و وزیران

را اسیر می‌کنند و همه چیز را نابود می‌کنند.

بررسی دو داستان بر اساس فراحاد واقعیت بودریار (اگواگری با تکیه بر وانموده‌ها)

در شرایط حاد واقعیت، وانموده‌ها هستند که واقعیت‌ها را پنهان می‌کنند و خود به عنوان یک واقعیت و حقیقت بر جامعه و فکر و ذهن و خودآگاه توده‌ها حاکم می‌شوند. در شرایط حاد واقعیت، وانموده‌ها کنترل همه چیز را در دست می‌گیرند و معانی زندگی رنگ باخته و به دلیل تکرار بیش از حد تصویر، دیگر تلاش برای رسیدن به شناخت واقعی و معنای نهایی ابژه بی‌فایده می‌شود و همه چیز ذیل وانموده‌ها و عادت‌واره‌ها قرار می‌گیرد و امر واقعی و خیالی در کلیتی عملیاتی کنار هم قرار می‌گیرند (رحمانی میمند، ۱۴۰۰: ۱۲۲). در داستان مملکة الغراب، اگواگری و ترسیم یک چهره مصلح و عدالت‌خواه، نخستین وانموده ناعس به عنوان شخصیت اصلی داستان است که سعی می‌کند با سر دادن شعار عدالت‌خواهی و دموکراسی، قدرت را به دست بگیرد و بر مردم حکمرانی کند:

«شعبي العزيز.. سأحارب الظلم و أشيع الخير والبركة والمحبة.. سأفرغ خزائن المال وأوزعه على الرعية و سأحوّل الجميع إلى جيش من العمال السعداء» (جلاوجی، ۲۰۲۲: ۲۵).

ناعس در داستان شخصیتی برنامه‌دار است که با اغوای مردم و ساختن یک خود دیگر که با حقیقت شخصیتی او در تضاد است، به دنبال دست یافتن به قدرت است و در واقع نقاب و پرسونای عدالت‌ورزی و نیک‌خواهی را بر سر کشیده و به دنبال ساخت یک واقعیت از خود است که با اصل شخصیتی او در تضاد است. وی که عمق بی‌خردی مردم شهر را درک کرده بود، فرصت را غنیمت شمرده تا قدرت را به دست بگیرد. شخصیتی مثل او که هیچ حق و حقوقی را برای هیچ‌کس محترم نمی‌شمارد و حتی از انجام امور روزانه خود عاجز و از دست‌رنج دوست خود معاش خود را گذرانده، با سردادن شعار عدالت‌خواهی و تلاش برای اشاعه محبت بین مردم و وعده تحقق خوشبختی آنها، به دنبال اغوای مردم برای به دست گرفتن حکومت است. این ادعا نخستین وانموده‌ای است که جلاوجی به آن اشاره می‌کند. در جامعه‌ای که جلاوجی ترسیم می‌کند، ناعس به عنوان شخصیتی نمادین از سیاستمداران کنونی، با سردادن این شعارها به دنبال به دست گرفتن قدرت است و چنین سلوک سیاسی، یا به تعبیر فوکو، سیاست زیستی و تعاملی، نتیجه منفعت‌گرایی در جوامع پست‌مدرن است که بودریار به آن اشاره می‌کند و نخستین عاملی است که واقعیت‌ها را در درون یک جامعه پنهان می‌کند و موجب می‌شود تا نقاب و پرسونای شخصیتی بر واقعیت‌ها چیره گردد. ناعس شخصیتی فاقد توانش است که در ادامه در نتیجه برنامه داری

و هدفمندی با اغوای مردم و با صورت‌سازی از خود یک واقعیت مجازی از خود ارائه می‌دهد و خود را شخصیتی دارای توانش و خیرخواه و عدالت‌ورز معرفی می‌کند. از نظر بودریار، در قلب جهان پست‌مدرن، ایدئولوژی فایده‌گرایی جامعه را به مثابه ابزار تولید قدرت قرار داده است و وجود روح قدرت‌طلبی و فایده‌گرایی، واقعیت جامعه را به واقعیتی نمادین تبدیل کرده است که در تقدیس سنت کلاغ‌پرستی از سوی ناعس نمایش داده شده است. این سنت نادرست که ناعس با روشنگری به دنبال مقابله با آن است، وانموده‌ای است که ناعس با توسل به آن واقعیت خود را از اینکه به دنبال قدرت و تولید آن است، پنهان می‌کند:

«ما أعظم هذا الموروث! لأجدادكم أعظم منكم وأذكى والذي نفسي بيده ما وجدت طريقة عبقرية مثلها أبداً، أنتم مدرسة، مدرسة عظيمة في تنظيم شؤون الحكم، لابد أن تتمسكوا بآرث الأجداد و لابد أن تنشروه في كل العالم» (همان: ۶۵).

کنش گفتاری ناعس در تقدیس کلاغ‌پرستی از سوی ناعس و اشاره به لزوم پابندی به این سنت فرهنگی و تاریخی، یک سلوک و منش سیاسی است که ناعس با آن به دنبال به دست گرفتن حکومت است و به عبارتی ناعس با دست‌آویز قرار دادن سنت غلط کلاغ‌پرستی، از آن به عنوان یک حربه و مکانیزم جهت نشستن بر تخت استفاده می‌کند. این کنش گفتاری ناعس مدلول اصل منفعت‌طلبی است و وانموده‌ای حقیقی است که واقعیت‌ها را در این جامعه تغییر داده و فراواقعیت‌ها را بر آن حاکم گردانده است. ناعس در تعامل با پیر دانا و مردمان این جامعه پیوسته در حال تکثیر تصاویر نمادین است که بودریار آن را غلبه امر مجازی و نمادین می‌داند. در واقع، تقدیس سنت کلاغ‌پرستی از سوی ناعس و ستایش عقلانیت مردم جامعه که همچون اجداد خود به سنت کلاغ‌پرستی پایبند هستند و دستور دادن به ترویج این سنت، تلاش برای غلبه پیدا کردن امر مجازی است که به عنوان یک وانموده، کنترل مردم را در اختیار ناعس قرار می‌دهد و مولد قدرت برای او است. این کنش گفتاری که از سوی ناعس القا می‌شود، بیانگر برنامه داری او در رسیدن به قدرت با تکیه بر ساخت فراواقعیتی شخصیت خود است و با ساخت خود دیگری به دنبال مجاب سازی مردم است. در داستان رؤیاهای غول کبیر، فرمان‌روای خودکامه در اداره کشور و مملکت‌داری مستبدانه عمل می‌کند و شوری و مشورت در اداره حکومت را برای مصالح مردم زیان بار می‌داند و این اندیشه را ترویج می‌دهد که خود فرمان‌روای قدرتمندتر از اسکندر مقدونی و خردورزتر از حمورابی است و در اداره امور کشور، خود او بس است:

«نحن دائماً نحرص على الأمة و على مصلحتها و هل هناك من يحرص عليها غيري؟ أما الشورى... الشورى... فلا... لا.. لا.. لا. مشتقة من الشر أعاذنا الله الغدير من الشر و لورأى الله في الشورى مصلحة لأستشار، هل تريد أن يلحقني العيب والعار؟ وإذا كانت الشورى مستوحاة من الشر، فإن الديمقراطية مستوحاة من الدم و القر و لا فرق بينهما و بين الشر» (جلاوجي، ۲۰۲۲: ۱۲).

نخستین و انموده‌ای که در این داستان حقیقت را پنهان می‌کند، آگاهی بخشی کاذب در مورد شوری در امر حکومت‌داری و دموکراسی است. دوگانگی آشکاری در کلام فرمانروا به خوبی دیده می‌شود. از یک سو، داعیه‌دار اجرای عدالت است و خود را حامی منافع مردم و امت می‌داند و از سوی دیگر، پذیرای اصل شوری و دموکراسی نیست. در اینجا دو نوع مصلحت وجود دارد که یکی در ذیل دیگری و در خدمت آن قرار دارد؛ یک مصلحت ظاهری که همان مصلحت امت است و فرمانروا خود را مدافع آن می‌داند و یک مصلحت دیگری، مصلحت ضمنی است که مصلحت دولت است و با اصل شورا و دموکراسی منافات دارد و واقعیت را دچار تغییر کرده است. در چنین شرایطی، خشونت جای خود را به اغوا می‌دهد و توده‌ها بدون اینکه احساس خشونت و اجبار کنند، به صورت آزادانه از خواست نظام تبعیت می‌کنند (صباغ و دیگران، ۱۳۹۲: ۵۵). تشویق و تمجید فرمانروا از سوی توده‌ها به پاس درایت و کارآمدی و مصلحت‌اندیشی تصویری نمادین از تأثیر و انموده‌ها بر توده‌ها است که جلاوجی به آن اشاره می‌کند:

«یصفق الشعب انبهاراً و يسفر وجه الزعيم متعاليا و يواصل هذه هي الأفكار العظيمة التي طالبتكم بنشرها بين أفراد رعيتي ليكونوا أعظم من كل الأمم، اكتبوها في كل مكان و علموها للناس في كل آن و زمان» (جلاوجي، ۲۰۲۲: ۱۳).

آنچه که امر واقعی را در جامعه، دستخوش تغییر ساخته، و انموده‌ای است که موجب وجود امر مجازی در آن جامعه شده است. آگاهی کاذب و ترویج مصلحت‌خواهی مردم و عدم پذیرش شوری و دموکراسی به این بهانه که به زیان مصالح رعیت است، و انموده‌هایی است که حقیقت را پنهان می‌کند. حقیقتی که در اینجا پنهان شده، قدرت‌طلبی و تلاش برای دور نگه داشتن مردم از هرگونه شورش و دخالت در امر حکومت‌داری است. در جوامع این چنین که قدرت تبلیغ و رسانه‌ها به قدری زیاد است که اراده و انتخاب مردم را به دست می‌گیرد، میزان آگاهی کاهش پیدا می‌کند و مردم به شکل آزادانه در راستای خواست حکومت حرکت می‌کنند. ادغام خواست فردی با

مطلوب عمومی در گفتمان سیاسی جوامع امروزی یک تکنیک سیاسی و منش حکمرانی است که هدف ظاهری آن دفاع از منافع مردم و هدف غایی و اصلی آن حفظ قدرت و تنظیم مناسبات آن بر اساس خواست حکمران است. فوکو در دیرینه‌شناسی خود به این موضوع پرداخته و چنین سلوک سیاسی را جلوه‌ای از ادغام تکنیک‌های سوپژکتیو فردی‌سازی و ادغام آن با رویه‌های ابژکتیو کلی‌نگری می‌داند (آگامبن، ۱۳۸۷: ۳۷) که در جوامع امروزی، هدف غایی آن حفظ و تسلط قدرت و به‌دست‌گرفتن اراده و حتی کنش‌های افراد جامعه است، به‌طوری‌که همه در راستای منافع دولت و فرمانروا که به‌صورت ضمنی ذکر شده، قرار می‌گیرند.

قوانین جدید به مثابه وانموده‌ها

دولت‌ها همیشه در پی آن هستند تا خود را طبیعی جلوه داده و با مشروعیت‌بخشی به خود و کنترل فکر و ذهن توده‌ها، آنها را از خطر انقلاب بازدارند. در شرایط حاد واقعیت، صاحبان قدرت با تکیه بر قدرت رسانه و تبلیغ به دنبال تثبیت خود هستند. بودریار در بررسی وانموده‌ها به این حقیقت اشاره می‌کند که دولت‌ها با تکیه بر وانموده‌ها و با دور کردن توده‌ها از آنچه حقیقت و واقعیت است، فکر و اندیشه ما را به‌دست می‌گیرند و در واقع ما به وسیله صاحبان قدرت است که اندیشیده می‌شویم و دولت برای این منظور متوسل به تبلیغ و کنشی می‌شود که توماس برنارد آن را کنش تبلیغی و اغراق‌آمیز می‌نامد.

(بودریو، ۱۳۹۹: ۱۳۳) که هدف از آن به‌دست‌گرفتن فکر و ذهن مردم و توده‌ها و در نتیجه تثبیت و تولید قدرت می‌داند.

در داستان‌های جلاوجی، یکی از کنش‌هایی که به وسیله حکمران به‌عنوان هدفی برای تولید و تثبیت قدرت اتخاذ می‌شود، تبلیغ و تلاش برای به‌دست‌گرفتن فکر و اندیشه توده‌ها است. در داستان رؤیاهای غول بزرگ، تبلیغ و اقناع این‌گونه صورت می‌گیرد که پادشاه عادل‌ترین و عاقل‌ترین فردی است که می‌تواند امور مردم را اداره کند و از کاهن و پیشگوی دربار می‌خواهد تا در میان مردم دیانت و عدالت و مردم‌خواهی او را رواج دهند. تفاوتی که بین دو داستان در این زمینه وجود دارد، این است که تبلیغ و اهمیت آن در خلق شرایط حاد واقعیت در رمان مملکت الغراب برجسته‌تر است. در رمان رؤیاهای غول بزرگ، حکمران در کنار تبلیغ و ترویج شعار

عدالت‌خواهی و مهرورزی فرمانروا به وسیله کاهن اعظم، از انقلاب و خیزش مردم بیم ندارد؛ چراکه سیاست جداگانه‌ای برای دور شدن مردم در پیش گرفته است:

«أريد أن اتحدث عن طوفان الشعب/ يتقدم قائد العسكر بالبط مخاطباً لانتخس من الشعب و لا تلوعنق الكلام/ إن الشعب المسكين نائم و بطنه فارغ» (جلالوجی، ۲۰۲۲: ۱۸).

در این داستان، فرمانروا در کنار ترویج و تکیه بر کنش تبلیغی که به وسیله کاهن اعظم دربار برای کنترل مردم دنبال می‌کند، با سیاست دیگری به دنبال تولید قدرت و دور کردن توده‌ها از خیزش و انقلاب است که همان گرسنه نگه داشتن مردم است. در این بخش از داستان، وزیر اول دربار به سبب نالایقی و ظلم و ستم فرمانروا از انقلاب و امکان خیزش توده‌ها بیم دارد و موضوع را با فرمانده کل مطرح می‌کند؛ اما از نظر وی هیچ خیزش و انقلابی از سوی توده‌ها انجام نخواهد گرفت؛ چراکه فشار اقتصادی و گرسنگی نگه‌داشتن مردم، حربه‌ای حکومتی است که به وسیله فرمانروا برای دور نگه‌داشتن مردم از خیزش و انقلاب دنبال شده است. از نظر بودریار «دنیای فراواقعیت‌ها دنیایی ساخته شده با اتکای به قدرت زبان و آگاهی‌های کاذب است» (ری شهری و دیگران، ۱۳۹۷: ۸) که با تبلیغ و اشاعه و خدعه و یا هر تکنیک دیگری به شکل یک وانموده که حقیقت و واقعیت را پنهان می‌کند، در جامعه رواج پیدا می‌کند: «تقدیس الزعیم واجب و تمجیده و هو لحمة الأمة واستمرارها في الحياة وهي بدون الزعیم جسد دون الرأس وأرض بلا شمس... تصورا اغصانا بلا جذع تصورا نبعا دون ماء» (جلالوجی، ۲۰۲۲: ۱۹). به دستور حکمران، کاهن وظیفه ابلاغ افکار و اندیشه‌هایی این چنین را برعهده دارد. پادشاه مایه انسجام و پیوستگی امت و موجب تداوم آنهاست و امت بدون رهبر همچون جسد بدون سر و زمین بدون خورشید و همچون شاخه‌های بدون ریشه است. این افکار و اندیشه‌هایی است که به هدف اغوای توده‌ها به وسیله کاهن به خورد آنها داده می‌شود و این سیاست نیز در رمان سرزمین کلاغ از سوی ناعس در پیش گرفته شده است: «رعیتی لا نريد الا مصلحتکم/ بالنسبة للتعليم غیرنا مناهجه و موادہ فلن يتقبل أبناؤنا من الآن فصاعداً الا فن المدح و نريد جيشا من الإعلاميين والشعراء والخطباء و قد رحبت الرعية بعبقريّة مولاهم في حرصه على مصلحة الأمة/ تقول لهم لا يجوز أن نرهق جيل المستقبل بناء الوطن وحماته بما يفسد عقولهم كما لا بد من أن نبعد عنهم التيارات الهدامة التي تدفعهم الى كثرة السؤال والنقد والحقد» (همان: ۷۸).

حقیقتی که در داستان سرزمین کلاغ با قدرت وانموده‌ها پنهان شده، تشکیل دولت سایه و تولید قدرت با بازدارندگی مردم و آگاهی‌بخشی کاذب به توده‌ها است. داستان مملکة الغراب فراواقعیتی را ترسیم می‌کند که ساخته ذهن حکمران و مردم است. آنچه که موجب به‌وجود آمدن وضعیت حاد واقعیت به‌وسیله وانموده‌ها در شرایط مدرن است، وضع قوانینی است که اهداف و غایات پنهان دیگری را دنبال می‌کند. در این داستان، ناعس قوانین جدیدی را در زمینه تعلیم و آموزش به کمک دانای کل وضع می‌کند.

بر این اساس، هرگونه تعلیم و تربیت و آموزشی که برخلاف میل فرمانروا و منافی قدرت وی باشد، از نظر حکمران مایه فساد عقلانیت مردم و آینده‌سازان این مملکت می‌شود. توده‌ها بر اساس قانون وضع شده هیچ نقد و انتقاد و پرسش‌گری و مطالبه‌خواهی را نمی‌آموزند و بر اساس تبلیغ و اشاعه‌ای که به وسیله پیر دانای داستان انجام گرفته، این امور موجب فساد فکر و اندیشه است و جریانات فکری نوظهوری که به دنبال اصلاح و سامان جامعه و کنار گذاشتن سنت‌گرایی‌های باطل است، از نظر حاکم برای نسل جوان زیان‌بار است و باید از جریانات به دور نگه‌داشته شود.

هدف ظاهری از قوانین وضع شده، خیرخواهی توده‌ها و جوانان و مصلحت‌خواهی مردم است که بر اساس فلسفه اجتماعی بودریار نمونه‌ای از امر مجازی است و هدف نهایی و پنهان ورای آن، کنترل توده‌ها و تثبیت قدرت است. بودریار به همین موضوع اشاره کرده است و به عقیده وی در شرایط حاد واقعیت در جامعه پست مدرن، الگوهای ابزاری حاکم است و کدسازی‌هایی انجام می‌گیرد و قوانینی که وضع می‌شود، «فاصله بین ابژه و توده و سوژه را بیشتر می‌کند و ابژه و کنترل آن در اختیار سوژه قرار می‌گیرد و در نتیجه غلبه امر مجازی و قوانین وضع شده به عنوان وانموده‌ها، قدرت در دست صاحبان آن تثبیت می‌شود و امور مجازی به عنوان صورتی متضاد از حقیقت و واقعیت، اندیشه و افکار و حتی رفتارهای ما را به دست می‌گیرند» (ری شهری و دیگران، ۱۳۹۷: ۷-۸) و به تعبیر فوکو قدرت با تولید یک گفتمان برنامه دار به دنبال بازنمایی است و به دنبال محدود کردن آزادی‌های انسان و محدود کردن رفتارهای او است و اشکال و فرم‌ها رفتار کردن و رابطه اجتماعی را خود قدرت تولید می‌کند (رسولی، نعمت الهی، ۱۴۰۰: ۴۳).

در این داستان، قوانین وضع شده صورت‌های مجازی هستند که به عنوان وانموده حقیقت و واقعیت را پنهان می‌کنند و به دنبال نظارت هرچه بهتر بر عملکرد توده‌هاست. مدح و ستایش فرمانروا و استقبال از قوانین وضع شده،

به همان به دست گرفتن افکار و اندیشه‌ها و کنش‌های توده در جامعه اشاره دارد که بودریار به آن اشاره کرده است و از آن به عنوان خشونت نرم سیستمی یاد می‌کند. در این خشونت، با وضع قوانین جدید و با القای افکار غلط و آگاهی‌های کاذب، حکومت به دنبال به دست گرفتن اراده و فکر و اندیشه توده‌هاست و این‌گونه است که اراده و اندیشه و رفتارهای توده به شیوه‌ای غیرارادی به وسیله قدرت و حکمران اداره و مدیریت می‌شود که بودریار آن را نوعی خشونت نرم سیستمی می‌داند. تغییر مناهج تعلیم و آموزش و ممانعت از ورود جریانات فکری نوظهور نیز حربه دیگری از قدرت است که از دانش به عنوان ابزار مقابله با قدرت منع می‌کند.

وانموده وایدئولوژی فرهنگی و شکل‌گیری وضعیت فراحاد واقعیت

از نظر بودریار، در شرایط حاد واقعیت، فرهنگ به یک ایدئولوژی تبدیل می‌شود و به ابزاری برای رمز و رازها و اغواگری و محدود کردن توده‌ها تبدیل می‌شود (بودریار، ۱۴۰۲: ۹۴-۹۵). و به عبارتی به ابزاری برای تقابل و اعمال خشونت بین دو گروه و افراد می‌شود که برقراری این تقابل و ضدیت، شرایط حاد واقعیتی را شکل می‌دهد. در داستان سرزمین کلاغ، همین تقابل برقرار است. سنت کلاغ‌پرستی به عنوان یک انگاره فرهنگی موجب به وجود آمدن یک تقابل دوسویه شده است. تقابل برای از بین بردن سنت غلط کلاغ‌پرستی از سوی تاعس و تقدیس و تمجید این سنت و باور نادرست برای حفظ و تثبیت قدرت از سوی ناعس که موجب به وجود آمدن تنش کلامی بین دو شخصیت داستان می‌گردد. تاعس به عنوان یک شخصیت دارای توانش به دنبال خلق تکانه درونی در بین مردم کلاغ پرست به عنوان گفتمان پذیر هستند و به دنبای افشای اصل واقعی فرمانروا است. تاعس در آغاز به مبارزه با سنت غلط کلاغ‌پرستی می‌پردازد:

«یا قوم هذه خرافة و عقولکم أسمى من الغراب، إن هو الا طائر بليد و حيوان لايفقه و مخلوق أدنى منزلة من الإنسان و يضج القوم بالاستغفار و قد بدأ عليهم الغضب الشديد و يشتمون التاعس على كلماته» (جلاوچی، ۲۰۲۲: ۱۰۶).

تاعس به مخالفت با قوانین وضع شده می‌پردازد و سنت غلط کلاغ‌پرستی را در شأن انسان و عقلانیت آدمی نمی‌داند و عقلانیت و خرد را برتر و والاتر از کلاغ‌پرستی می‌داند. اما این سنت غلط چنان در روح و جان مردم ریشه دوانیده که مردم به مخالفت با او پرداخته و او را ملحد و مستحق عذاب می‌دانند. در این داستان، مسأله

بودگی فرهنگی که بودریار به آن اشاره کرده، به خویی از سوی نویسنده داستان مطرح شده است. تاعس به دنبال مقابله با این فرهنگ غلط است و کنش‌های وی برای از بین بردن کلاغ‌پرستی، کنش‌های ضد فرهنگ به شمار می‌رود. اما این تلاش‌ها با ساختار محکمی رو به‌رو می‌شود که آن‌ها را به نتیجه نمی‌رساند. کلاغ‌پرستی ابرواقعیتی نمادین است که موجب شده تلاش برای از بین بردن آن بی‌نتیجه باشد. از سوی دیگر، ناعس با ابراز پابندی به این سنت غلط به دنبال تثبیت قدرت است و این تعارض و تضاد، وضعیتی حاد واقعی را در این داستان به وجود آورده است. ناعس خود را پیرو کلاغ کور می‌داند و آن را تقدیس می‌کند:

«المجد للغراب...المجد للغراب...سنبقى على نهج أجدادنا..الولاء للغراب...أقيموا للغراب في كل زاوية من المملكة مثالا عظيما...وهذا أول تمثال أقيم في قصري.. واتخذوا من يوم تصيبي ملكاً عليكم عيداً أسميه عيد الغراب وأعلنوا أنني خصصت صندوقاً باسم صندوق الغراب ويضع فيه كل فرد من الرعية نصف مدخوله» (جلاوچی، ۲۰۲۴م: ۸۵).

تمجید کلاغ از سوی ناعس و دستور به قرار دادن تندیس‌هایی از کلاغ در جای‌جای مملکت و سردادن شعار بزرگی از آن کلاغ، یک سلوک سیاسی و یا به عبارتی دست‌آویزی فرهنگی است که ناعس با آن به دنبال تثبیت قدرت خود و تولید قدرت است. این سلوک سیاسی در حقیقت وانموده‌ای است که حقیقت و واقعیت را پنهان کرده است و بودریار از آن به عنوان بازدارندگی فرهنگی برای حفظ قدرت در شرایط حاد واقعیت تعبیر می‌کند. ترسیم این صحنه که توانش کلامی و گفتمانی ناعس را بیان می‌کند، نشان دهنده یک راهبرد و یک وانموده است که با آن خود واقعی را کنار می‌زند و پرسونای حمایت از سنت کلاغ‌پرستی را بر سر کرده و با کاربست توانش کلامی به دنبال تثبیت قدرت خود و به حاشیه راندن تاعس به عنوان رقیب گفتمانی خود است. ناعس دستور می‌دهد تا تندیس از کلاغ در گوشه‌ای قصر فرمانروایی او قرار داده شود و در کنار آن تندیس، صندوقی قرار بگیرد تا مردم از دخل خود مقداری را نشانه احترام به کلاغ، به صندوق ببندازند.

این کنش که در این جا ترسیم شده، تلاشی برای به دست آوردن قدرت و ثروت با تکیه بر ایدئولوژی فرهنگی است. از نظر بودریار، در این جا فرهنگ خاصیت کارکردی و به خدمت‌آوری دارد. تقدیس کلاغ‌پرستی علاوه بر خنثی سازی برنامه‌های وارونه‌سازی وانمود فرهنگی از سوی تاعس، به ابزاری برای تولید قدرت و ثروت برای ناعس تبدیل می‌شود که شرایط حاد واقعی را در جامعه به وجود می‌آورد و مولد قدرت و ثروت است. این کنش

ناعس برای قرار دادن تندیس کلاغ و یک صندوق به منظور این که مردم مقداری از دخل ماهیانه خود را به آن ببندازند، نمایانگر حاکمیت قدرت در فقدان دانش است که سویه مخالف قدرت است. در شرایطی که دانش و آگاهی وجود ندارد، قدرت با تولید یک گفتمان و وارونه کردن حقایق به معناآفرینی می‌پردازد و از این رو است که ناعس با تقدیس کلاغ و معناآفرینی با آن، به دنبال قدرت و ثروت است.

وانمایی و مصرف‌گرایی

مصرف‌گرایی در جهان کنونی حقیقتی انکارناپذیر است. بودریار منکر مصرف‌گرایی نیست و آن را لازمه جهان پست مدرن می‌داند که با قدرت تکنولوژی تغییر پیدا کرده است. بودریار مصرف‌گرایی را از آن جهت به عنوان یک ویژگی بد جهان پست مدرن می‌داند که با غرق شدن مردم در آن، زمینه برای کنار گذاشتن ارزش‌ها و تحقق فراواقعیت فراهم می‌شود. به زعم بودریار، مصرف‌گرایی عاملی است برای کنار نهاده شدن ارزش‌های مفید و دستکاری نظام‌مند نشانه‌ها و تغییر واقعیت‌ها (لین، ۱۳۹۸: ۱۷۰) و اینگونه جهان واقعی در خدمت برخی قدرت طلبان و تمایزخواهان قرار می‌گیرد. جلاوجی در داستان رؤیاهای غول کبیر در یک صحنه‌ای از داستان به بازار شهر اشاره می‌کند:

«في سوق المدينة بقايا أوراق تلاعب بها العجاج يخيم الصمت المطبق على الوجوه والسلع المبعثرة هنا وهناك... الزبائن يطوفون في حيرة... وهناك المكتبة المكتبة... الكتب المهجورة والناس حيارى الصامتون و تظل الكتب جامد الملامح...» (جلاوجی، ۲۰۲۲: ۳۵).

در این صحنه از بازار شهر، مصرف‌گرایی مردم به تصویر کشیده شده است. مصرف‌گرایی را می‌توان یک وانموده دانست که دانش را به عنوان یک ارزش و نابودکننده امر مجازی از بین می‌برد. جامعه‌ای که ترسیم شده، جامعه‌ای مصرفی است و مردم سرگشته بازار هستند و با مشغول بودن به خرید، از بسیاری از واقعیت‌ها غافل می‌شوند. مشغول شدن به خرید و مهجور ماندن کتاب‌ها در این صحنه از داستان، تصویری پویا از یک جامعه مصرفی است و مردمی که در این جامعه زندگی می‌کنند، ناخودآگاه زمینه را برای تمایزات و خلق فراحاد واقعیت فراهم می‌سازند. مصرف‌گرایی و مشغول بودن به امر مادی از نظر بودریار به مثابه تهدیدی برای ارزش و آگاهی

است که در نبود آن، وانموده‌ها چهره واقعیت را در جامعه تغییر می‌دهد. در وضعیت حاد به وجود آمده در نتیجه وانموده‌ها و گرایش مصرف‌گرایی علم و آگاهی به حاشیه می‌رود و نویسنده با عبارت: الکتب المهجورة از این حقیقت تعبیر می‌کند و نتیجه وضعیت حاد به وجود آمده حیرت و سرگشتگی توده‌ها است که قادر به تمیز و تشخیص بین خوب و بد و حقیقت و واقعیت از غیر واقعیت نیستند و جلاوجی با عبارت: يطوفون في حيرة از این موضوع تعبیر می‌کند. در وضعیت برحاد واقعیت توده‌ها قدرت اعتراض خود را از دست می‌دهند و گرفتار وانموده‌ها می‌شوند و در غیاب آگاهی به شکلی غیر محسوس و ناخواسته در راستای اهداف حکومت حرکت می‌کنند و جلاوجی با تعبیر: الکتب جامد الملامح و عبارت: الناس حیاری صامتون این حقیقت را بیان می‌کند و توده‌هایی را به تصویر می‌کشد که گرفتار وضعیت حاد واقعی به وجود آمده هستند و قدرت انتخاب و تصمیم‌گیری خود را از دست داده و در سکوت خود غرق شده‌اند و سرگشته و حیران مانده‌اند و قادر به شناخت حقیقت حکومت نیستند.

قدرت‌وارگی و خشونت مجازی

قدرت‌وارگی در شرایط حاد واقعیت به کنش حذف و طرد از سوی صاحبان قدرت اشاره دارد. مفهوم قدرت در جوامع پست‌مدرن مدلول رابطه‌ها است. «هرگونه رابطه در یک جامعه می‌تواند خالق قدرت باشد و برعکس آن نیز ممکن است؛ یعنی از هم‌گسستن رابطه می‌تواند مولد قدرت باشد و به عبارتی، استراتژی قدرت مدرن در کنار منقادسازی، کنشی از قبیل طرد و حذف اس» (ضمیران، ۱۳۹۰: ۱۳۶). از نظر بودریار، در وضعیت فراحاد واقعیت، ترس از دست دادن قدرت موجب وحشت نوستالژیک شده است و مالیخولیای جوامع فاقد قدرت سبب بروز فاشیسم شده و مردم خود به‌عنوان مرجع وانموده، حضور سنگین مرجعی قدرتمند در جامعه را می‌پذیرد (بودریار، ۱۴۰۰: ۴۱) و وجود قدرت‌وارگی در جامعه، در نهایت، سبب ظهور کنش‌های مختلف در جامعه می‌شود. در شرایط زیست قدرت، کنشی همچون طرد و حذف رقیب شکل می‌گیرد که مدلول قدرت‌وارگی در جوامع امروزی است. در داستان سرزمین کلاغ، کنش طرد و حذف رقیب در نتیجه قدرت‌وارگی حاکم انجام می‌گیرد. ارتباط و دوستی و پیوند عمیقی بین تاعس و ناعس وجود دارد، اما این رابطه به مرور زمان با به دست گرفتن قدرت از سوی ناعس رنگ می‌بازد. ناعس بر اریکه قدرت می‌نشیند و در مقابل، تاعس به مبارزه با سنت غلط کلاغ‌پرستی

در جامعه می‌پردازد و این‌گونه تقابلی در داستان به نمایش گذاشته می‌شود که در نهایت حذف و طرد رقیب را به دنبال دارد.

در جوامع پست‌مدرن، کسانی که قدرت را به دست می‌گیرند، همیشه بیم از دست دادن آن را دارند و همین ترس و هراس از دست دادن قدرت، موجب ظهور خشونت از سوی ساختارهای قدرت می‌شود. تاعس به مبارزه با سنت کلاغ‌پرستی می‌پردازد و به دنبال آگاهی‌بخشی به مردم است. وی که به انقلاب علیه ساختارهای قدرت و افکار و عقاید کهنه و پوسیده‌ای می‌پردازد که موجب عقب‌ماندگی مردم شده، با سد محکمی از جهل و نادانی روبه‌رو می‌شود. او تنها راه نجات و تعالی را علم و دانایی و کنار گذاشتن جهل و نابخردی می‌داند. مردم‌پذیری دیدگاه‌های او نیستند و او را دشمن کلاغ مقدس می‌دانند که سزاوار مجازات است. این‌جا است که قدرت‌وارگی موجب کنش حذف و طرد رقیب می‌شود:

«یصرخ الملك طالبا الحراس.. لاتأمنوه وفي الغد جزوا رأسه أمام الملائکون عبرة لكل المغفلين» (بودریار، ۱۴۰۰: ۱۰۹).

نعاس در ادامه داستان، خواست مردم را می‌پذیرد و دستور قتل دوست دیرینه خود را صادر می‌کند و در میدان شهر به دار آویخته می‌شود. ناعس با طرد و حذف تاعس از یک سو و گردن نهادن به سنت کلاغ‌پرستی و باور به آن به عنوان یک وانموده که موجب تقویت و ارتباط عمیق بین فرمانروا و مردم می‌شود، به دنبال تثبیت قدرت خود است. دستور به دار آویختن تاعس از سوی وی نمایشی از قدرت‌وارگی در داستان است که حذف و طرد رقیب را به دنبال دارد. در این صحنه از داستان، دو نوع خشونت نمایش داده شده است؛ خشونت ظاهری که بر تاعس اعمال می‌شود و نوع دیگر خشونت مجازی است که به وسیله وانموده کلاغ‌پرستی بر فکر و ذهن مردم اعمال می‌شود. فرمانروا دستور قتل تاعس و حذف او را صادر می‌کند و تنها دلیل خود را مخالفت تاعس با کلاغ‌پرستی می‌داند و این‌گونه، در کنار حذف رقیب خود، به شکلی نامحسوس که بودریار آن را خشونت مجازی می‌داند، به بازدارندگی می‌پردازد و ارتباط خود با مردم را تقویت می‌کند که نتیجه آن، تثبیت و تولید قدرت است. در داستان رؤیاهای غول بزرگ نیز قدرت‌وارگی فرمانروا، او را به دادن دستور قتل فرمانده نظامی که معترض او است، وادار می‌سازد. فرمانده نسبت به شکم‌بارگی و ظلم و ستمی که بر مردم روا می‌دارد، اعتراض می‌کند و در پی دسیسه و انقلاب علیه فرمانروا است که در نهایت، با دستور فرمانروا به دار آویخته می‌شود.

تلاش برای بازنمایی واقعیت

از نظر بودریار، شرایط حاد واقعیت ثبات دائمی ندارد و ممکن است که وضعیت فراواقعیت یک جامعه دستخوش تغییر شود. براندازی وانموده‌ها و تلاش برای مقابله با آن، حقیقت انکارناپذیر جامعه امروزی است. در شرایطی که توده‌ها به دنبال تغییر فراواقعیت و بازنمایی واقعیت هستند، تقابلی در درون جامعه شکل می‌گیرد و ضدیت بین دو نوع خشونت حاکم می‌شود که بودریار خشونت توده‌ها را خشونت انفجاری می‌داند که به دنبال رمزگشایی از واقعیت مطلوب (بودریار، ۱۴۰۰: ۱۰۴-۱۰۵) با شکل دادن یک نظم انقلابی به وسیله توده‌هایی است که به وسیله وانموده‌ها اغوا شده بودند. تفاوتی که بین دو داستان وجود دارد، وجود نظم انقلابی در داستان رؤیاهای غول بزرگ و شکل‌گیری تقابل بین توده‌ها و حکومت در این داستان و برنامه داری برای بازنمایی واقعیت و کنار زدن وانموده‌هایی است که واقعیت و حقیقت را پنهان کرده است. اما در داستان سرزمین کلاغ، انقلابی صورت نمی‌گیرد و قدرت وانموده‌ها در این داستان به اندازه‌ای است که توده‌ها را از انجام هرگونه کنش بر ضد حکومت باز می‌دارد و داستان با مرگ رقیب پایان می‌پذیرد. اما در داستان دیگر، یک منش انقلابی شکل می‌گیرد:

«یندفع الجميع نحو العرش و قد ارتفعت الصيحات ارحل ارحل يا طاغوت لك الويل ولك الموت.. يحييا الشعب و يحييا ثورة الأحرار...» (جلاوجی، ۲۰۲۲: ۱۲۶).

انقلاب و خیزش علیه حکومت برای براندازی آن آغاز می‌شود. تنها خواست مردم، سرنگونی حاکم و شکل‌گیری یک حکومت جدید بر اساس خواست و اراده مردم است و این‌جا است که دو نوع خشونت در برابر هم قرار می‌گیرد و حاد واقعیت در فضای زیستی حاکم سیطره و غلبه پیدا می‌کند. از نظر بودریار، گاهی عمر وانموده‌ها موقتی است و با علم و آگاهی مردم کنش‌های متقابلی شکل می‌گیرد که هدف آن شالوده‌شکنی وانموده‌ها و بازنمایی واقعیت در جامعه است. در این دو داستان، هویت و ماهیت حقیقی و فلسفه حکمرانی در نتیجه وانموده‌های حاکم رنگ باخته است، اما مردم حقیقت آن را درک کرده و با سرنگونی حکومت به دنبال شکل‌گیری یک حکومت مردمی هستند.

چنین اراده و خواستی موجب شکل‌گیری تقابلی در فضای زیستی حاکم می‌شود و به عبارتی، خشونت حکومت با خشونت توده‌ها رو به‌رو می‌شود که بودریار آن را خشونت انفجاری می‌نامد. در این فضای حاد، تا

نقاب‌زدایی از وانموده‌ها، حکومت از هرگونه تلاش برای آرام کردن توده‌ها و یا سرکوب کردن انقلاب دریغ نمی‌کند:

«أيها الشعب العظيم يا صانع المعجزات ومهلك الطغاة، شعبنا العظيم لقد نكون بجواركم ونصون كرامتك و عزتك ولما نرى الانحراف نسرع إلى تقويمه ونحز لإرادة الشعب... سنسير بكم لبناء دولة لاتزول بزوال الرجال و سنسمي هذا القصر بقصر الشعب وسيكون مفتوحا لكم دائما و...» (همان: ۱۲۵-۱۲۶).

در ادامه داستان، برای آرام کردن مردم و سرکوب انقلاب، وزیر اعظم دربار با یک گفتمان دوجهی مردم را خطاب می‌کند و خواهان فرصت است. وزیر با کاربری توانش کلامی به دنبال خاموش کردن خیزش مردم و انقلاب است. وزیر به مردم وعده تشکیل یک دولت جدید را می‌دهد که در آن مردم خود تصمیم‌گیرنده هستند و در دولت جدید هرگاه کثری دیده شد، اصلاح می‌شود و قصر فرمانروایی، قصر مردم خواهد بود که آزادانه می‌توانند به آن آمد و شد کنند. اما این وعده‌های وزیر کارساز نیست و این گفتمان دوجهی که به دنبال تداوم سلطه است، نمی‌تواند آتش خشم مردم را آرام کند. و در نهایت با انقلاب مردم روبه‌رو می‌گردد. از نظر بودریار، یک الزام وجود دارد که توده‌ها را به شورش و انقلاب به منظور تغییر واقعیت نمادین وا می‌دارد:

«العزة للشباب الثائرين..فليسقط أزلام النظام..نعم للعدالة والمساوات ونعم للحدثة ونعم للأصالة» (همان: ۱۲۸).

آن‌ها به وجود می‌آورد که آن‌ها را در انقلاب خود برای تغییر این واقعیت نمادین مصمم‌تر می‌کند تا با تلاش برای مقابله با منابعی که وانموده‌ها را تولید می‌کنند، واقعیت حقیقی را بازنمایی کرده و به وانموده‌ای که در آن محبوس شده واکنش نشان دهند (بودریار، ۱۴۰۰: ۱۰۱). انقلاب توده‌ها در برابر حکومت از نظر بودریار یک چالش مثبتی است که جامعه را در مسیر درست آن قرار می‌دهد. در داستان رؤیاهای غول بزرگ، با وجود گفتمان دوجهی وزیر و تلاش‌های نظامی برای سرکوب انقلاب، در نهایت انقلاب پیروز می‌شود و پادشاه و تمام درباریان به دست مردم مجازات می‌شوند.

نتایج

فراحد واقعیت به شرایطی اشاره دارد که در آن گفتمان‌ها و کنش‌ها در جامعه تحت تأثیر خواسته‌ها و عادت‌واره‌ها، حقیقت و واقعیت را پنهان ساخته و واقعیتهای مجازی را می‌آفرینند. خشونت سیستمی، به کنترل درآوردن منظومه

فکری توده‌ها و اغواگری و مواردی از این قبیل بستر ساز یک وضعیت فراحد واقعی هستند که در آن وانموده‌ها با تکیه بر قدرت زبان، جامعه را به دست می‌گیرند. در داستان مملکة الغراب، ناعس با تکیه بر وانموده‌ها و وضع قوانین، طرد رقیب و تقدیس سنت کلاغ‌پرستی به عنوان یک حربه فرهنگی، به دنبال تثبیت و تولید قدرت است. این اقدامات وانموده‌هایی هستند که به دنبال کنترل توده‌ها است. در داستان رؤیاهای غول بزرگ، حکمران با گرسنه نگه داشتن مردم و ترویج و تبلیغ برخی افکار به دنبال رسیدن به یک قدرت بازدارندگی فکری و تغییر در عادت واره‌ها و ذهنیات افراد جامعه است و این کنش به عنوان یک وانموده نقش مهمی در شکل‌گیری وضعیت فراحد واقعیت دارد که جلاوجی آن را ترسیم می‌کند. قوانین جدیدی که از سوی حکمران و پیر دانا وضع می‌شد، به مثابه مجموعه‌ای از وانموده‌ها است که وضعیت فراواقعی داستان را به وجود آورده و حقیقت و واقعیتی مطلوب حاکم را پنهان کرده است. اما در وضعیت فراواقعیت، وانموده‌ها ثبات دائمی ندارند و در نهایت با روشن شدن برخی حقایق ممکن است در این فضا تقابل و ضدیتی شکل بگیرد. علم و آگاهی تنها را بازسازی جامعه و واقعیت و از بین بردن فراحد به وجود آمده است و در دو داستان مذکور در نتیجه شکل‌گیری آگاهی سیاسی و علم و دانش، برنامه داری برای سرنگونی حکومت آغاز می‌شود و پایان داستان واکنش توده‌ها به حکومت و آغاز انقلاب بر علیه حکمران را به تصویر می‌کشد و در پایان، خشونت سیستمی حکومت و کنش‌ها و قدرت‌ورگی آن و اجرای گفتمان دوجبه‌ای با خشم انفجاری توده‌ها رو به رو می‌شود و در نهایت با سرنگونی رژیم و مجازات حکمران و تمام درباریان، بازنمایی واقعیت شکل می‌گیرد.

پی‌نوشت‌ها:

1. horizon de levenment

منابع و مأخذ

آگامبن، جورجو (۱۳۸۷)، ملکوت و شکوه دربارۀ تبارشناسی و الاهیاتی اقتصاد و حکومت، مترجم: یحیی صنعتی مسبوقی، تهران: نشر نیماژ.

بودریار، ژان (۱۴۰۰)، وانموده‌ها و وانمود، مترجم: پیروزی‌زادی، تهران: نشر ثالث.

_____ (۱۴۰۲)، در سایه اکثریت خاموش، مترجم: یزدانجو، تهران: نشر مرکز.

- بودریار، ژان (۲۰۰۸م)، المصطنع والاصطناع، مترجم: جوزیف عبدالله، بیروت: مركز الدراسات العربية
 بودریو، پیر (۱۳۹۹)، نظریه کنش: دلایل عملی و انتخاب عقلانی، مترجم: مرتضی مردیها، تهران: نشر نقش و نگار.
 الجلاوچی، عزالدین (۲۰۲۲م)، أحلام الغول الكبير، ط ۱، الجزائر، منشورات المنتهى.
 — (۲۰۲۲م)، مملكة الغراب، ط ۱، الجزائر: منشورات المنتهى.
 رسولی، محمد رضا، نعمت الهی، پویا (۱۴۰۰). نظریه گفتمان از ساختارگرایی تا پسا ساختارگرایی، چاپ اول، تهران: نشر لوگوس.
 ری شهری، حسین، ناظری، افسانه، شایگان فر، نادر (۱۳۹۷)، «بازنمود شبیه سازی فرهنگی متأثر از رسانه ها در هنرهای
 تجسمی معاصر بر اساس نظریه ژان بودریار»، نشریه هنرهای زیبا- تجسمی، دوره ۲۴، ش ۴، صص ۵-۱۴.
 سیدمن، استیون (۱۳۸۸)، کشاکش آرا در جامعه شناسی، مترجم: هادی جلیلی، چاپ دوم، تهران: نشر نی.
 صباغ، صمد، راد، فیروز، رهنمایان، میترا (۱۳۹۲)، «بررسی تحلیلی اخلاق مدنی در جامعه مدرن با تأکید بر آرا و اندیشه های
 جامعه شناسان انتقادی و پست مدرن»، مطالعات جامعه شناسی، سال دوم، ش ۶، صص ۴۵-۶۴.
 صبري محمد أحمد، أمل (۲۰۱۷م)، «الواقعية المفرطة كمدخل لاستحداث لوحات فنية مفاهيمية معاصرة»، مجلة الفنون التشكيلية
 والتربية الفنية، المجلد الأول، العدد الثاني، صص ۲۳۹-۲۶۸
 ضمیران، محمد (۱۳۹۰)، فوکو و دانش و قدرت، تهران: نشر هرمس، چاپ اول.
 لین، ریچارد جی (۱۳۹۸)، ژان بودریار، مترجم: مهرداد پارسا، تهران: انتشارات رخ داد نو.
 محمد إبراهيم، عماد حسيب (۲۰۲۰م). الواقعية المفرطة ونصية مابعد الحداثة: مقارنة تأويلية في التجربة الشعرية للشاعرين: منصف
 المزغني وعلاء عبدالهادي، مجلة كلية الآداب بجامعة القاهرة، المجلد ۸۲، العدد ۴، صص ۱۸۷-۲۱۹
 منصوریان، سهیلا (۱۳۹۰)، «وانمایی: تاریخچه و مفهوم، نگاهی به الزامات وانمایی برای جامعه و هنر معاصر»، کیمیای هنر،
 سال اول، ش ۲، صص ۱۱۰-۱۲۰.
 هابرماس، یورگن (۱۳۹۹)، نظریه کنش ارتباطی، مترجم: پولادی، تهران: مؤسسه انتشاراتی روزنامه ایران.

دراسة المحاكاة الصورية والواقعية المفرطة في أعمال عز الدين جلاوجي استناداً إلى نظرية جان بودريار («أحلام الغول الكبير» و«مملكة الغراب» نموذجاً)

حسين الياسي مفرد^١

حميد متولى زاده نائینی^٢

الملخص

قدّم بودريار، الفيلسوف الفرنسي وناقد ما بعد الحداثة، مفاهيم مثل الموضوع والذات، والعلامات، والمحاكاة، وما فوق-الواقع. ويرى أنّ واقع المجتمع المعاصر، تحت ضغط النزعة المادية، وغياب الوعي، ومصالح السلطة، والوعي الزائف، والاستهلاك، وتأثير وسائل الإعلام، قد فقد ماهيته الحقيقية، ونشأ وضع من "الواقعية الفائقة" فيه حيث يعجز فيه الأفراد عن التمييز بين الواقع واللاواقع. يرمي هذا البحث إلى دراسة رواية مملكة الغراب وأحلام الغول الكبير للكاتب الجزائري عز الدين جلاوجي وفق نظرية بودريار وتوصل البحث إلى أن السلطة ومحاولة الوصول إليها تُعدّان السمة الأساسية للمجتمعات الراهنة وهذه النزعة السلطوية تسببت في خلق حالة من المحاكاة الصورية والواقعية المفرطة نتيجة ما يمارس من الاستراتيجيات السياسية والإجراءات التي تمارسه السلطة من أجل فرض التحكم على الجماهير وخلق التغيير في معتقداتهم وعاداتهم؛ وتقديس الغراب في رواية مملكة الغراب استراتيجية يعتمد عليها تاعس ليؤيد به الفكرة العقائدية المترسّخة في وجود الجماهير وليؤكد مناصرته لهذه الفكرة وبالتالي الوصول إلى القدرة وتعزيزها وتثبيتها وتبني القواعد الجديدة والاعتماد على هيمنة الإعلام للسيطرة على الجماهير محاولة لبناء الواقع بصورة تتلاءم وتتسجم مع السلطة؛ مما يؤدي عادة إلى حدوث أزمة الواقع والاختناق السياسي فيه. فيرى بودريار أن الواقع المفرط لايدوم إذ يواجه بثورة الجمهور وتنقضي معه المحاكاة. وهذا ما نراه في الروايتين؛ إذ يصطدم وضع الواقع المفرط الذي فرضه الحاكم مؤقتاً بعنف الجماهير ثمّ تتحوّل محاولة استعادة الواقع إلى انتفاضة تقود إلى الثورة وإسقاط الحكم.

الكلمات المفتاحية: عز الدين جلاوجي، أحلام الغول الكبير، مملكة الغراب، جان بودريار، الواقعية المفرطة.

^١ استاذ مساعد في قسم اللغة العربية وآدابها، جامعة لرستان، لرستان، إيران

^٢ استاذ مساعد في قسم اللغة العربية وآدابها، جامعة فرهنگيان، طهران، إيران